

מצות שביעית וחיבוב הארץ

[פרשת קדושים, שנת תשס"ו – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

לימדונו חז"ל: "גלות בא לעולם על – ע"ז, ועל ג"ע, ועל ש"ד, ועל שמיטת הארץ". (אבות, פרק ה)

- תוצאה מרה זו של "גלות" מוכיחה לנו כמה חמורה מצוה זו של שביעית.
- וכן, התוכחה הקשה בפרשת בחוקותי מדגישה במלים קשות חומרת עון זה – "אז תרצה הארץ את שבתותיה... אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה. כל ימי השקמה תשבות, את אשר לא שבתה בשבתותיכם..." (ויקרא כו, לד-לה). ועיין חשבון השנים של הגלות, המובא ברש"י ליחזקאל (ד, ה).
- נוסף על כך, קישור זה של מצוות שמיטה לשלושת העונות הגדולים ביותר, [כפי שהובא במשנה שבפתח דברינו] מלמדנו כמה הענין הזה הוא חמור.

נעסוק כאן בשרשים הרעיוניים של מצות "שמיטת הארץ".

[במאמר מוסגר – אין להקשות ממעשה "הפקעת המצוה" ע"י מכירת האדמה בשנה השביעית, הנהוגה ע"י הרבנות הראשית לישראל, מאז ימי הרב קוק זצ"ל. כי בימינו מצוה זו היא רק **מדרבנן**, כי אין רוב עם ישראל בא"י. עיין "אנציקלופדיה תלמודית", ערך "הערמה", כי כאשר יש דוחק גדול וצער, לפעמים מתירים "הערמה" באיסור דרבנן].

לא תמיד זוכים אנו כי חז"ל עצמם יספרו לנו נימוקיהם של המצוות. אבל במצות שביעית זכינו. "שאל תלמיד אחד מר' אבהו, "מה טעם של שביעית?" ענה לו, "אמר הקב"ה לישראל, זרעו שש [שנים] והשמיטו שבע [השנה השביעית], **כדי שתדעו שהארץ שלי היא**". (סנהדרין לט.).

חינוך שהעולם שייך לבורא-עולם

האדם בטבעו נוטה לאהבה עצמית. סבור האדם כי רכושו הוא באמת בבעלותו. אבל עליו לדעת כי הקב"ה מכריז: "לי הכסף ולי הזהב, נאום ה' צבאות" (חגי ב, ח). הממון נמצא אצלנו רק לשם נסיון, לשם מבחן לדעת כיצד השתמשנו בו. / "האדם ניכר בְּכִיסוֹ" (עירובין סה:). / ולכן בא נגע לביתו של אדם, כי איננו נותן לאחרים ליהנות מממונו [ולפי החפץ חיים, בימינו, תחת צרעת באה עניות]. כך אמרו חז"ל כי נגע בתים בא (בין יתר הגורמים שמנו) – על צרות-עין, כי כתוב "ובא אשר לו הבית" (ויקרא יד, לה). הביטוי המורכב מלמד: "מי שמיוחד ביתו לו" (ערכין טז:). ומפרש שם רש"י, על שאינו משאיל כלי ביתו לאחרים המבקשים ממנו. כי "בעל הבית" זה, הוא המתנצל על סירובו למבקשים ממנו באומרו: "אין לי". וכאשר הכהן מקיים "ופינו את הבית" (פסוק לז) כדי שלא יטמאו הכלים יחד עם קירות הבית, מיד כל השכנים נוכחים לדעת כמה שקר, כי הרי ודאי יש לו אותם הכלים שנמנע מלהשאילם. הרי העונש על "צרות-עין".

בזה מוסבר, מדוע **"נבל הכרמלי"** היה מחויב למות. (שמואל א' כה, יג).

מבאר המקובל הקדמון ר' **אברהם ספיע** בספרו "צרור המור" (פ' מצורע) – "וצרות-עין בא מצד החמדה, והיא אִם לכל המחלות ולכל העבירות. והרי הוא ככופר בעיקר וכו' אחר שחושב שהעולם שלו וביתו שלו. וזה היה עון סדום וחברותיה".

ומסיים בענין נבל הכרמלי שסרב לבקשת דוד לתת מזון לו ולנעריו, והתבטא נבל: "ולקחתי את לחמי ואת מימי ואת טבחי אשר טבחי לגוֹזֵזי, ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אי מזה המה?" (שם, כה, יא). כי בצרת עינו ובנבלותו היה חושב שהיה לחמו ומימיו, וכחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ועליו נאמר 'אמר נבל בלבו אין אלהים' לרמוז כי אחר שלא עשה טוב עם דוד ואנשיו, הרי הוא כופר ביחידו של עולם. "עכ"ל ספר "צרור המור".

רעיון השביעית הוא לחנך אותנו **שהרכוש שבידינו איננו שלנו במוחלט**.
"ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, תהיה כל תבואתה לאכול" (ויקרא כה, ז). – למדו מכך חכמינו: "כל זמן שחיה אוכלת מן השדה, האכיל לבהמתך בבית. פֶּלֶה [נגמר] לחיה מן השדה, פֶּלֶה לבהמתך מן הבית" (פסחים נב). כלומר, אין אנו עדיפים מהם, וצרכים לקיים מצוות ביעור מהבית. וכן אסור לנעול את שדותינו, כרמינו ופרדסות שלנו. כל מה שגָדַל שם הוא רכוש המופקר לטובת כל האומה. כל אחד ואחד יכול לקחת לעצמו כמות של שלש סעודות. וכך יכול לעשות בכל יום ויום! ואמנם הנהיגו הדורות פעילות "אוצר בית דין" (למען יעילות החלוקה) אבל רשות להם לקחת רק דמי ההוצאות, ולא לעשות מכך רווחים.

איזו שלוה! איזו מרגוע נפשי! איזו מנוחת הדעת! אין האדם טרוד ועסוק כל הזמן בחשבונותיו העסקיים. "באה שבת, באה מנוחה". אותו תפקיד שעושה לנו שבת של שבעת הימים, כך עושה לאומה שבתון זה, כל שבעת השנים. עיין על כך דברי **רש"י הירש** (ויקרא כה, ב) –
"שבת בראשית [בכל שבוע] – מבטאת כניעה לבורא העולם ולמלכו.
ואילו שבת הארץ – מבטאת כניעה למי שארץ ישראל קנויה לו".

לא רק זה, אלא כל מי שהיה חייב לנו כסף על הלוואה, כשמגיעה שנת השביעית החוב מבוטל (דברים טו, ג). – מה טעם הדבר? עונה **רש"י הירש** כי בהכרזת ביטול החוב מעיד האדם כי רק הקב"ה, הוא האדון על כל נכסי האדם. על פי רוב, הלווה הוא עני. ועל העני כותב רש"י (על טו, ז) – "אפילו אין אתה מכירו, הוא בן לאביך שבשמים. והוא מביא לך המלצה מאת ה' שהוא אביך ואביו". הרי היה לו להלווה צורך גדול לכספים הללו. ואם עד כה לא הספיק להחזיר לך הסכום, הלנצח יחיה בדוחק וצער? הרי אתה נתת לו מן "העודף" שלך, מן המיותר לך. ראוי לך למחול לו ושתתייחס אליו כאילו היה הבן שלך. (בזמננו שהמצוה מדרבנן, נהגו בתקנת "פרוזבול" כי לפי רמת מוסריותם של רוב ציבור, לא יוכלו לעמוד בנסיון, ויחדלו בעתיד מלהלוות כספים לאחרים).

וכך כתב (כאן בשינויים קלים) **מרן הרב קוק** –
"שנת שקט ושלוה, בלי נוגש ורודף. שנת שיוון ומרגוע. אין רכוש פרטי מסוים, ושלוה אלוהי שוֹרֵר על כל אשר נשמה באפו וכו'. אין חילול קודש של קפדנות רכוש פרטי בכל תוצאות יבולה של שנה זו. וחמדת-העושר, המתגרה ע"י המסחר, משתכחת. [שנה זו] 'לאכלה ולא לסחורה'. עין-טובה והוקרה נאמנה באה לכל". (הקדמת "שבת הארץ", דפו"י דף ח).

הרי חינוך גדול יש לנו במצוה יקרה זו.
פרשתנו מתחילה "וידבר ה'" ומוסיפה: "והארץ לא תמכר לצמיתות, כי לי הארץ. כי גרים ותושבים אתם עמדי" (ויקרא כה, כג). גם דוד המלך הגיע לכל גדולתו כאשר הכיר היטב "גר אנכי בארץ" (תהלים קיט, יט), "כי גר אנכי עמך, תושב ככל אבותי" (תהלים לט, יג). **העולם איננו שלנו. אנו רק אורחים בו.** וכאשר הכרה זו חודרת באדם, הוא הולך בדרכי מישרים ובמדות טובות.

ומזה נגיע לדבר על בעיות השעה.
בדורנו קמו כמה הכופרים במצוות יישוב ארץ ישראל ובתכניתם למסור חלקי א"י לידי נכרים. ובאמת בכך הרי הם מורדים גם בהקב"ה. כי כך אמר כלב בן יפונה, "אֶף בַּה' אל תמרודו". (במדבר יד, ט) והוסיף נימוקים והסברים המקובל הגדול, תלמידו של אריז"ל, **רבי חיים ויטאל**. כי כל חיובי התורה תלויים ביישוב ארץ ישראל. (כמבואר ע"י רמב"ן, ויקרא יח, כה). ולכן "כי מאסם בארץ חמדה הוא להיותם מורדים בהקב"ה". (בספרו "עץ הדעת טוב", לפני סוף פרשת שלח, עמ' קפ). – "הא, בהא תליא".

נוסף על כל צדדי האיסור הגדול שיש בזה (איסור "לא תחנם", וכן "לא ישבו בארצך" ועוד), יש כאן גם עָוֹל גדול לכלל כלל ישראל. כי העם היושב בציון איננו אלא נציגם של כל יהדות התפוצות. אין לנו שום סמכות לוותר על ארץ ישראל כי אנו איננו "בעלים".

יתרה מזאת, לוי-יהי שגם יהדות התפוצות תסכים לוותר זה, הרי א"י שייכת גם לכל דורות ישראל שעברו, וגם לכל דורות העתיד. ובלי ייפוי כח מכל הדורות בעבר ובעתיד, **אין סמכות למסור אפילו סנטימטר אחד**. כך נימק הגאון רצי"ה קוק, דבריו מובאים בספר "להלכות ציבור". עמי צט, קי, קלט ועוד).

אבל מעל ומעבר לכל ההסברים שהזכרנו לעיל, הרי פסוק מפורש בפרשתנו כי ארץ ישראל כלל איננה בבעלותנו! "כי גרים ותושבים אתם עִמָּדֵי". (ויקרא כה, כג). היעלה על הדעת כי איזו ממשלה שהיא תוכל למכור את ירושלים לאומות העולם, או תל אביב או חיפה? כלום אין בזה מן השגעון? יתרה מזאת, כל חלקי א"י שייכים להקב"ה בלבד והוא מסר אותם אלינו, עיין פסקא ראשונה, רש"י על בראשית), וכיצד נבגוד בְּדָבָרוֹ?

חז"ל מלמדים כי בחטא המעפילים ללא רשות ה' בימי משה, יצאו אֶמוריים והכו בהם "כאשר תעשינה **הדבורים**" (דברים א, מד). – מהו המשל בזה? אלא רמזה התורה לדבורה שטיבעה כשעוקצת לאדם, מאבדת את העוקץ שלה, ותוך כמה שעות היא עצמה מתה. ("אנצקלופדיה עברית", ערך דבורה, עמי 833). כך, מפרש שם רש"י, אמנם נהרגו אז כמה יהודים, אבל גם אותם שהציקו לישראל מתו אף הם. זה כמאמר חז"ל על פסוק "הוי אשור שבט אפ"י" (ישעיה יח). אמנם אשור היו שליחי ה' לבצע פורענות בישראל, אבל אח"כ הקב"ה נפרע מהם עצמם על מה שציערו לישראל.

כך גם בדורנו, איננו יודעים בדיוק משום מה הקב"ה הביא עלינו את הצרה הגדולה של פינוי תושבי גוש קטיף. שמא יש בכך משום "ארץ ישראל נקנית ביסורין" (ברכות ה), או שהיה לשם נסיון עד כמה נמשיך בדבקותנו במצוה זו. אבל ודאי כי ראש הממשלה הקודם אריאל שרון, בדומה לדבורה העוקצנית, נענש על כך. בשיא כוחותיו הנפשיים, בהיותו מניף ידו להמשיך ברשעותו, נקטף ונדם. והיה בכך קידוש ה' נפלא מאד לעיני כל ישראל (עיין דברי הגר"א, בביאורו ל"ספרא דצניעותא", תחילת פרק ב). וכך ברור לנו מה יהיה עם כל ממשיכי דרכו, אותם המניפים יד זדון בבזו ובלעג על שאר חלקי נחלת אבותינו. הם לא יעברו מן העולם בלי פורענות שמיימית מחרידה ומרשימה. ונדע דבר ה' אל עמו – "כי לי הארץ". (ויקרא כה, כג).

[תוספת התלמיד.

הרב כתב דבריו אלו בשנת **תשס"ו**. – לפניך סקירה קצרה על מה עלה בגורלם של חלק מאותם אלו שהיו המבצעים והמתכננים של גירוש גוש קטיף, מאז ועד ימינו **תשע"ג**:
הרמטכ"ל דן חלוץ – התפטר לפני שחקרו אותו על שחיתות; **מפכ"ל המשטרה קראדי** – התפטר; **הנשיא קצב** – בכלא; **השר חיים רמון** – הורשע במעשה מגונה בקצינת צה"ל; **השר צחי הנגבי** – נפתח נגדו כתב אישום בגין מינויים פוליטיים, הפרת אמונים, עדות שקר ושחחד בחירות; **שר האוצר אברהם הירשזון** – הורשע במעילה בכספי ציבור במיליוני שקלים; **הרבצ"ר תת אלוף ישראל וייס** – בתום כהונתו היכה על חטא; **יונתן בשיא, ראש מנהלת ההתנתקות** – נאלץ לעזוב את ביתו שבשדה אליהו; **אהוד אולמרט** – התפטר מתפקידו רה"מ והורשע בהפרת אמונים; **ניסו שחם, ניצב במפקדה המשולבת של המשטרה לענייני הגירוש** – יצא לחופשה כפויה ואחר חודש התפטר. נגדו הוגש כתב אישום בגין עבירות נגד 7 נשים.]